

PRINCIPIULUI FORȚEI OBLIGATORII A CONTRACTULUI. ASPECTE TEORETICE

THE PRINCIPLE OF THE BINDING FORCE OF THE CONTRACT. THEORETICAL ASPECTS

CZU: 347.441.144.3:347.441.62

<https://doi.org/10.59295/spd2025j.40>

Ludmila BELIBAN-RAȚOI

ORCID: 0000-0002-6307-5291

E-mail: beliban.ludmila@gmail.com

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The contract is one of the most important institutions of civil law. Once concluded, the contract produces a series of effects. The principle of the binding force of the contract is the basic principle that guides the institution of the contract primarily, but also the effects of the contract in particular. The principle of the binding force of the contract, also known as pacta sunt servanda, generates the force of law between the signatory parties to the validly concluded contract. This principle obliges the parties to comply with the agreed clauses and to execute the assumed services. Deriving from the autonomy of will, the principle ensures the stability and predictability of legal relations, while also identifying the importance of the agreement of will of the parties to the contract. In civil law, this principle guarantees faith in the value of the contractual commitments and is essential for the correct and sustainable functioning of the market economy.*

Keywords: *contract, effect of the contract, principles, principle of binding force of the contract, autonomy of will, good faith.*

INTRODUCERE

Acele idei călăuzitoare ce diriguiesc ramurile, instituțiile, subinstituțiile dreptului sunt principii. Principiile efectelor actului juridic civil sunt acele principii de drept civil care ne arată modul în care produc aceste efecte, respectiv cum se manifestă, în ce condiții acționează și față de cine anume se produc ele.¹

Tradițional, principiile efectelor actului juridic sunt considerate reguli de drept civil de aplicare generală, fiind și definite ca atare.² Important este de relevat că în cazul în care ele nu sunt expres prevăzute de lege ele vor rămâne cu un conținut variabil, și vor avea un caracter teoretic pur.

MATERIAL ȘI METODĂ

Pentru cercetarea subiectului propus, au fost utilizate mai multe tehnici și metode, ce cuprind ansamblul de idei și concepte bazate pe metodele de analiză, printre care ar fi:

¹ Marian, Nicolae. *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Editura Solomon, 2018, p. 473, Noțiune preluată de la Beleiu, *Drept civil 2007*, nr. 148., p. 479.

² Beleiu, Gheorghe. *Drept civil român. București 2007*, p. 195.

metoda logică – ce reprezintă procedeul de cunoaștere a aspectelor ce țin de efectele contractului prin categoriile și legitățile logice (deducție, inducție, sinteză, analiză), astfel, prin analiza profundă, prin deducerea concluziilor corecte și prin sintetizarea materiei, ce o găsim în doctrină, în domeniului dreptului civil; *metoda sistemică* – ce se realizează prin cercetarea profundă a bazei legislative naționale, dar și a celei internaționale, la fel, prin cercetarea multiaspectuală a normelor materiale, cât și a celor procesuale, aspecte ce vor determina un rezultat de o calitate înaltă; *metoda istorică* – ce se realizează prin cercetarea evoluției istorice a instituției contractului, cercetare ce face mai clară reglementarea principiilor efectelor contractului în general și a principiului forței obligatorii a contractului în special în legislația actuală.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Principiul forței obligatorii a contractului este preluat din dreptul român, unde era cunoscut sub denumirea *pacta sunt servanda* și reprezenta necesitatea respectării cuvântului dat, în prezent el fiind pe deplin aplicabil atât în dreptul intern cât și în dreptul internațional.

Principiul forței obligatorii a contractului privește efectele actului juridic în complexitatea sa. Acest principiu exprimă regula de drept potrivit căreia contractul este obligatoriu pentru părțile contractante, iar nu facultativ. Acest principiu este exprimat și prin adagiul *pacta sunt servanda*. Din principiul forței obligatorii a contractului decurge o altă regulă fundamentală a dreptului contractual, și anume cea a irevocabilității actului juridic. Astfel, încheierea contractului, reprezentând rezultatul unui acord de voință (mutuus consensus), și desființarea lui trebuie să fie rezultatul aceluiași acord (mutuus disensus).

Doctrinarul român Paul Vasilescu³, stabilește că principiul *pacta sunt servanda* are următoarele consecințe tehnice:

1. Contractul, născut valid de părți, trebuie respectat întocmai de către părțile sale, deci contractul nu poate fi desființat sau modificat printr-o manifestare de voință unilaterală;
2. Contractul valid trebuie executat cu bună-credință de către părțile sale. În raporturile contractuale buna credință se exprimă prin obligații reciproce de loialitate și obligații de cooperare;
3. Forța obligatorie a contractului se impune nu doar părților ci și instanței, deci instanța are doar misiunea de a scoate la iveală adevărul, pentru a fi aplicat mai clar și mai ușor, dar nu are dreptul de a se implica în modificarea contractului;
4. Contractul se impune atât părților cât și legiuitorului. Astfel un contract rămâne valabil sub imperiul legii în baza căreia s-a născut, și doar în situațiile în curs de realizare. Legea nouă se aplică modului de executare a obligațiilor, cât și înstrăinarea și preluarea obligațiilor, art. 7 alin. 5 Cod Civil al Republicii Moldova;

³ Vasilescu, Paul. Drept civil.Obligații. Editura Hamangiu 2017. Op. cit., p.180 și următoarele.

5. Pentru ca un contract este rodul voinței părților, acest contract nu poate produce efecte față de terți.

Dl Paul Vasilescu lărgeste consecințele acestui principiu din motiv că el include în acest principiu și principiul relativității efectelor, dar noi suntem de părerea că principiul relativității efectelor este un principiu distinct, precum că avem și reglementare juridică care ne permite cu fermitate să menționăm că acesta s-a desprins din aripa principiului *pac-ta sunt servanda* și este un principiu ce reglementează efectele contractelor față de terți.

Cu privire la aceasta se expune și dl Ionuț-Florin Popa⁴, și menționează că drept consecință imediată a forței obligatorii între părți sunt următoarele: 1) regula conformității executării – părțile contractante sunt ținute să execute întocmai, una față de alta obligațiile la care s-au îndatorat; 2) regula simetriei – contractul poate fi modificat sau rezolvat numai în conformitate cu clauzele sale ori prin acordul părților, dacă legea nu prevede altfel art. 996, 1084 Cod Civil al Republicii Moldova; 3) regula executării cu bună credință a contractelor, art. 10 Cod Civil al Republicii Moldova. Credem oportună această abordare tripartită a principiul forței obligatorii a contractului, doar că legiuitorul nostru a desprins acest principiu în diferite articole, ceea ce este mai greu de deslușit. În cele ce urmează ne vom referi la aceste aspecte.

Regula conformității executării. Referindu-ne la aceste trei consecințe invocate după cum am constatat instant, reglementare juridică directă a acestora au doar consecințele 2 și 3, pe când primul aspect nu îl găsim reglementat expres, dar cu titlu de reglementare indirectă la art. 1082 Cod Civil al Republicii Moldova.

În schimb Codul civil al României are reglementate aceste două aspecte în Codul Civil Vechi și s-a inspirat la acesta aspect din codul lui Napoleon, care menționa că: Les conventions legalement formees tiennent lieu de loi a ceux qui les ont faites (Convențiile legal făcute au putere de lege între părțile contractante). Noi am interpreta în felul următor: cu condiția de a nu fi contrare dispozițiilor prohibitive și imperative ale legii, ordinii publice și bunelor moravuri, contractele au față de părți aceeași putere obligatorie a unei lege din momentul ce sunt valabil făcute⁵. În prezent Codul civil al României are o prevedere asemănătoare, cu mici excepții, și anume la art. 1270 alin. (1), stabilește: contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante.

Codul civil al Quebec cuprinde practic un enunț cât se poate de firesc și de corect, și anume respectarea obligației contractuale asumate și posibilitatea unei persoane de a se eschiva de la aceasta doar în cazurile autorizate de lege sau atunci când părțile convin expres aceasta⁶.

În temeiul acestui principiu esențial al efectelor contractului, fiecare dintre părțile semnatare este obligată să respecte întocmai prevederile convenite în contract, adică să asigure, după unii autori, executarea conformă a obligațiilor asumate⁷. În plus, contrac-

⁴ Pop, Liviu, Popa, Ionuț-Florin, Vidu, Stelian Ioan. Op. cit, p.115.

⁵ Hamangiu, C. Rosetti Bălănescu I., Băicoianu, Al., Tratat de drept civil. Vol. II, Editura All, 1998, p.516.

⁶ Tita-Nicolescu, Gabriel. Considerații generale privind principiul obligativității efectelor contractului în reglementarea Noului Cod civil. Publicație: Pandectele Romane nr. 9 din 2012.

⁷ Pop, Liviu. Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. Ed. Universul Juridic, 2012, p. 143. Autorul

tul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și conform art. 1082 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova: a) dispozițiile legale imperative; b) dispozițiile legale dispozitive, în măsura în care de la ele nu s-a derogat; c) practicile statornicite între părți și uzanțele aplicabile; d) principiul bunei-credințe și cel al echității.

O problemă din punct de vedere practic, este că instanțele de judecată să adapteze un contract după regulile echității, în condițiile în care există și teoria impreviziunii, de pildă, care are, spre deosebire de echitate, o reglementare legală, art. 1083 din Codul civil al Republicii Moldova și Principiile UNIDROIT. Astfel, este de reținut că nici jurisprudența noastră nu oferă foarte multe soluții întemeiate pe conceptul de echitate/inechitate în contracte, așa cum nu prea există soluții favorabile nici în practica judiciară altor țări. Dimpotrivă, de exemplu instanțele canadiene refuză să accepte o reșezare a contractului după regulile echității, cu foarte mici excepții care întăresc de fapt regula⁸. Cu atât mai mult, suntem reticenți în a întrevădea o soluție judecătorească bazată pe echitate sub imperiul noilor reglementări ale Codului civil, în condițiile în care un judecător, mai degrabă, ar aplica o normă legă, de exemplu impreviziunea, decât o noțiune frumoasă, pompoasă (aproape lirică), dar cât se poate de ambiguă și de utopică, așa cum este echitatea.

Regula simetriei în contract. Conform art. 996 al Codului civil al Republicii Moldova, contractul poate fi modificat sau rezolvat numai în conformitate cu clauzele sale ori prin acordul părților, dacă legea nu prevede altfel. Această regulă presupune faptul că dacă contractul este acordul de voință exprimat al părților atunci modificarea și rezolvarea lui se va realiza la fel doar prin acordul părților sau în caz de litigiu de către instanța de judecată. Din acest text legal reiese că în cazul revocării unui contract suntem în prezența unei asimetrii. Această regulă a creat acea parte componentă a principiului forței obligatorii a contractului și anume **principiul irevocabilității**. La fel, simetria se aplică și la nivelul formei de exprimare a consimțământului, care trebuie să fie în principiu identică cu cea a formării acordului de voință⁹. Deci, încetarea unui contract se realizează pe baza unui acord de voință, echivalent celui care a fost dat la formarea contractului, fiind vorba, practic de o nouă convenție¹⁰.

vorbește despre o regulă a conformității, care ar consta în sarcina pe care și-o asumă părțile contractante de a executa obligațiile întocmai cu reperatele stabilite contractual de părți, adică sub aspectul calității, cantității, identității, locului, timpului și modalității de executare a unei prestații contractuale.

⁸ Ni se pare relevantă, sub acest aspect, o soluție pronunțată de Tribunalul din Quebec, în care, totuși, s-a recunoscut rolul echității în derularea raporturilor contractuale dintre părți. În cauză, era vorba despre doi coproprietari ai unui centru comercial, care se obligaseră să suporte anumite cheltuieli comune. Unul dintre coproprietari a solicitat modificarea procentului de contribuție la asigurarea costurilor (el contribuind cu 60%), invocând inechitatea, constând în faptul că celălalt și-a dezvoltat afacerea și și-a crescut fondul de comerț. Instanța a reținut că...autonomia de voință a părților nu este unicul principiu sub care se analizează drepturile și obligațiile contractuale; buna-credință și echitatea sunt, de asemenea, factori pe care tribunalul este obligat să îi ia în considerare atunci când apare un litigiu între părți; (M. Tancelin, D. Gardner – Jurisprudence Commente sur Les Obligations Ed. Wilson Lafleur Itee, Montreal 2010, p. 244). În speță, instanța a reșezat în parte costurile în discuție.

⁹ Popa, Ionuț-Florin. Op. cit., p.117.

¹⁰ Dogaru, Ion, Drăghici, Pompil. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, în reglementarea NCC. Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2014, p.184.

Concretizarea celor invocate mai sus este realizată de art. 1084 al Codului civil al Republicii Moldova, care prevede:

(1) un contract nu poate fi rezolvit decât în temeiurile prevăzute de lege sau prin acordul părților;

(2) una sau ambele părți își pot rezerva în mod expres prin contract dreptul la rezoluțiune pentru neexecutarea obligațiilor, pentru alte motive sau fără motiv;

(3) contractul prin care părțile provoacă rezoluțiunea (contract de rezoluțiune) trebuie să fie încheiat în forma cerută de lege pentru contractul supus rezoluțiunii;

(4) Rezoluțiunea se aplică tuturor tipurilor de contracte, indiferent de modul de executare ori durată în timp.

De la această regulă se aplică unele excepții, după cum urmează:

a. contractele care se execută prin prestații continue sau periodice conform art. 1085 al Codul civil al Republicii Moldova, dacă, în cazul unui contract care se execută prin prestații continue sau periodice, condițiile contractului nu prevăd momentul când va înceta sau prevăd că el este pe termen nedeterminat, oricare parte are dreptul la rezoluțiune prin preaviz cu termen rezonabil. Se prezumă rezonabilă durata intervalului dintre prestații sau, dacă este mai lung, dintre contraprestații;

b. în cazul de executare succesivă contractul poate fi rezolvat prin voința unilaterală a oricărei părți (art. 1499 al Codului civil al Republicii Moldova – oricare dintre părți poate să declare rezoluțiunea mandatului oricând și fără motiv; art. 1281 al Codului civil al Republicii Moldova – în cazul locațiunii fără termen, oricare dintre părți are dreptul la rezoluțiunea locațiunii cu un preaviz de 3 luni pentru imobile și de o lună pentru bunurile mobile; art. 1547 al Codului civil al Republicii Moldova – deponentul are dreptul să-și ridice oricând bunul depozitat, chiar și atunci când contractul prevede un termen de depozitare; art. 1835, alin. (3) al Codului civil al Republicii Moldova – în cazul contractelor încheiate pe o durată nelimitată, fiecare parte are dreptul la rezoluțiunea asigurării, respectând un termen de preaviz de cel puțin o lună și de cel mult 3 luni);

c. suspendarea forței obligatorii poate interveni în unele contracte dacă una din părți nu-și execută obligația. De exemplu, în contractele de asigurare, dacă partea obligată nu plătește primele de asigurare, contractul de asigurare se suspendă (art. 1848 al Codului civil al Republicii Moldova);

d. dreptul de revocare în contractele cu consumatorii de către partea mai slabă a contractului, art. 1052-1058 al Codului civil al Republicii Moldova; art. 1059-1065 al Codului civil al Republicii Moldova; art. 1066-1068 al Codului civil al Republicii Moldova.

Regula executării cu bună credință a contractelor. Pornind de la prevederile art. 10 (1) al Codului Civil al Republicii Moldova, persoanele fizice și juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri.

Dacă Codul civil în redacția veche lăsa în mare parte doctrinei să definească noțiunea de bună-credință, în urma interpretării normelor juridice în materie de bună-credință, Codul civil revăzut stabilește criteriile de apreciere a acesteia definind-o. Por-

nind de la formularea cuprinsă în art. 1.-11:03 din Proiectul Cadru Comun de Referință DCFR, legiuitorul definește la art. 11 alin. (1) al Codului civil al Republicii Moldova, după cum urmează: buna-credință este un standard de conduită a unei părți, caracterizată prin corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic¹¹.

Buna-credință este corectitudinea etică, formată din credința, chiar eronată, că ceea ce omul întreprinde este în armonie cu conștiința sa și cu rigorile impuse de ordinea morală a societății. Principiul executării cu bună credință a contractelor are diferite funcții, inclusiv aceea de instrument de interpretare, în completarea contractului¹². Buna-credință servește și procedurii de adaptare a contractului pe parcursul executării, în cazul în care ajustarea nu se produce pe cale naturală voluntară¹³.

În doctrină¹⁴ găsim determinate două obligații ce se identifică în imperativele principiului bunei-credințe: obligațiile de loialitate și obligațiile de cooperare.

În opinia lui Dimitrie Gherasim, *loialitatea* intră în componența bunei credințe și se contopește pe plan juridic în intenția dreaptă a subiectului de drept. Părțile trebuie să acționeze fiecare față de cealaltă cu loialitate, cu intenție dreaptă, fără nici un gând ascuns, fără manopere viclene și fără reticențe cu privire la elementele esențiale ale contractului¹⁵.

În ceea ce ține de efectele contractului obligația de loialitate se identifică prin îndatorirea părților de a se informa, reciproc, pe parcursul perioadei de executare a unui contract. La fel obligația de loialitate interzice părților să adopte, în executarea contractului, o atitudine dolosivă și culpoasă, actorii contractului fiind obligați la comportamente care să le permită să beneficieze de dreptul prevăzut de convenție¹⁶. De exemplu, conform art. 1275 alin. (1) al Codului civil al Republicii Moldova locatarul este obligat să informeze locatorul despre deteriorarea bunului închiriat sau existența vreunui pericol, despre orice drept sau pretenție a unui terț, dacă aceste circumstanțe necesită intervenția sau apărarea din partea locatorului.

Obligația de cooperare constă în îndatorirea părților de a facilita executarea contractului pentru a asigura echilibrul prestațiilor¹⁷. Fiecare parte trebuie să se comporte în așa fel încât să nu implice cheltuieli inutile pentru partea adversă. De exemplu, transportatorul trebuie să aleagă itinerarul cel mai scurt pentru clientul său, avocatul și clientul trebuie să aprecieze împreună oportunitatea de a introduce recurs.

¹¹ Arapu, Elena. Buna credință în lumina Codului Civil modernizat, Conferința internațională științifico-practică. Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor, Chișinău, 4-5 octombrie 2018. Chișinău 2020, pag. 367.

¹² Neculaescu, S. Ambiguități ale teoriei abuzului de drept, Dreptul 3/2011, pag. 90.

¹³ Almășan, Adriana. Aplicarea relațională a principiului *pacta sunt servanda*, publicat în Actul juridic în Noul Cod Civil. Probleme teoretice cu implicații practice, coordonator Marian Nicolae, Editura Solomon, 2020. *ligațiilor*, în reglementarea NCC. Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2014, p.184.

¹⁴ Dogaru, Ion, Drăghici, Pompil. Op. cit, p.177.

¹⁵ Gherasim, Dimitrie. Buna-credință în raporturile juridice civile, București 1981, pag. 63 și urm, preluată din art. Băieși Sergiu, Aplicarea principiului bunei-credințe în dreptul obligațional. Op. cit., pag. 14.

¹⁶ Dogaru, Ion, Drăghici, Pompil. Op. cit, pag. 177.

¹⁷ Popa, Ionuț-Florin. Op. cit, pag. 122.

CONCLUZII

Protecția încrederii legitime în sistemele de drept civil de tip continental se realizează de regulă prin intermediul unor principii generale flexibile, printre care locul primordial îi revine principiul bunei credințe¹⁸. În acest sens menționăm cu certitudine, că și principiul forței obligatorii a contractului este dirigit de această dogmă a dreptului civile, cea a bunei credințe, astfel că, în special, la executarea contractului părțile sunt obligate să respecte cu bună credință clauzele contractului și să le execute.

În concluzie celor relatate la acest subiect determinăm că principiile efectelor contractelor sunt acele idei călăuzitoare care ne prezintă modul în care se produc aceste efecte ale contractelor atât față de părți cât și față de terți, respectiv cum se manifestă, în ce condiții acționează și față de cine anume se produc ele.

REFERINȚE:

1. Marian, Nicolae. Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile. Editura Solomon 2018. p. 479. ISBN 978-606-8892-20-7
2. Belei, Gheorghe. Drept civil român. București, 2007, p.195
3. Vasilescu, Paul. Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat. Monografie, Rosetti, 2003, p.180 și următoarele. ISBN 973-8378-32-X
4. Pop, Liviu, Popa, Ionuț Florin, Vidu, Stelian, Ioan. Curs de drept civil. Obligațiile. Universul juridic, 2015, p.115, ISBN 978-606-673-560-5.
5. Hamangiu, C., Rosetti-Bălănescu, I., Băicoianu, Al. Tratat de drept civil. Vol. II, Editura All, 1998, p.516. ISBN 973-571-137-0/973-571-139-7.
6. Tita-Nicolescu, Gabriel. Considerații generale privind principiul obligativității efectelor contractului în reglementarea Noului Cod civil. În: Pandectele Romane nr. 9 din 2012.
7. Pop, Liviu. Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. Ed. Universul Juridic, 2012, p.143.
8. Dogaru, Ion, Drăghici, Pompil. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor în reglementarea NCC, Ediția 2, Editura C.H. Beck. București 2014, p.184, ISBN 978-606-18-0832-8.
9. Arapu, Elena. Buna-credință în lumina Codului Civil modernizat. Conferința internațională științifico-practică. Dezvoltări recente în dreptul obligațiilor, Chișinău, 4-5 octombrie 2018. Chișinău 2020, p.367, ISBN 978-9975-149-89-1.
10. Neculaescu S. Ambiguități ale teoriei abuzului de drept, Dreptul 3/2011, p. 90.

¹⁸ Floare Mariue-Ioan, Unele observații privind corelația între buna-credință în contracte, obligația de coerență și promissory estoppel-ul. Studia Universitas. Babeș-Bolyai, nr. 3/2014, iulie-septembrie, pag. 7.

11. Almășan, Adriana. Aplicarea relațională a principiului pacta sunt servanda. În: Actul juridic în Noul Cod Civil. Probleme teoretice cu implicații practice, coordonator Marian Nicolae. Editura Solomon, 2020, ISBN 978-606-8892-71-9.
12. Gherasim, Dimitrie. Buna-credință în raporturile juridice civile. București, 1981, p.63 și urm., preluată din art. Băieși Sergiu, Aplicarea principiului bune-credințe în dreptul obligațional. Op. cit., p.14.
13. Floare, Marius-Ioan. Unele observații privind corelația între buna-credință în contracte, obligația de coerență și promissory estoppel-ul. În: Studia Universitatis, Babeș-Bolyai, nr. 3/2014, iulie-septembrie, p. 7.